

Pokorný, Milan

Od jedinečného k obecnému

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2006, vol. 55, iss. X9, pp. 335-336

ISBN 80-210-3987-6

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102964>

Access Date: 05. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ukázaly, že balkanistika, která se již od dob svého založení vyznačuje interdisciplinárním charakterem, má předpoklady k dalšímu rozvoji. K dosavadním „klasickým“ balkanistickým disciplínám – jazykovědě, literární vědě, historiografii, etnologii, byzantologii a osmanistice – se v posledních deseti až patnácti letech přidávají i další obory, mj. politologie,

antropologie, historická geografie, sociologie aj. Balkanistiku jako široce koncipovanou vědní specializaci to bezesporu může jen obohatit.

Příspěvky přednesené na balkanistickém sympoziu organizátoři vydají v samostatném sborníku s titulem *Studia balkanica bohemo-slovaca VI.*

Ladislav Hladký – Václav Štěpánek

OD JEDINEČNÉHO K OBECNÉMU

Soubor **Zoltán Rédey**: *Súčasná slovenská poézia v kontexte civilizačno-kulturných premien* (Univerzita Konstantina Filozofa, Filozofická fakulta, Ústav literárnej a umeleckej komunikácie, Nitra 2005) je dalším dokladem soustavné literárněkritické a literárněteoretické pozornosti, kterou Zoltán Rédey věnuje aktuální slovenské básnické produkci (pro účely publikace shromáždil a upravil části recenzí a studií publikovaných v několika posledních letech, přičemž za posledních deset let je to jeho pátá publikace na dané téma).

Po souboru minuciózních rozborů básnických textů (*Výrazové tendencie súčasnej slovenskej lyriky*, 2001) nyní přichází s širším konceptem, doplňujícím interpretačně analytickou introvertnost tematickým přesahem k civilizačně kulturním souvislostem. To je podle jeho vlastních slov také smyslem jeho úsilí: „*predstaviť ilustračný obraz o tom, ako, v akých referenčných, tematizačných a obrazných intencióch a podobách sa javia aktuálne prebiehajúce civilizačno-kulturné procesy, resp. ktoré paradigmaticko-štruktúrne zmeny, posuny v poézii samej sú prejavom či dôsledkom širších, všeobecnějších civilizačno-kulturných pohybov*“.

Nejde mu tedy o vyvozování závěrů, ale o průběžné interpretačně zaměřené sondování aktuálních tendencí nejnovější slovenské poezie. Jako vždy v podobných případech, střetávají se zde postupy a metody literární kritiky a literární teorie s pohledem literárního historika, neboť snaha o „zařazení do kontextu“ vždy předpokládá jistou míru abstrakce a nadčasové distance od tématu.

Tímto tématem, nazveme-li tak onu autorem zmiňovanou referenční intenci, je problém básnické reflexe aktuálních civilizačně kulturních procesů. Tomu byla podřízena kritéria výběru textů: důležitější než literárněestetická hodnota pro autora bylo zjištění míry, v níž sledované téma tvoří výpovědní dominantu básně. Nelze však jednoznačně tvrdit, že Rédeyův pohled na současnou slovenskou poezii v této publikaci vědomě rezignuje na kategorizaci hodnotových souřadnic básnické tvorby přelomu tisíciletí; autorem nabízený metodologický postup taková axiologická

východiska de facto nabízí. Je jím, stručně řečeno, průmět tématu do výrazově strukturalního paradigmatu básnického tvaru. Zde autor může uplatnit své umění vyříbené interpretační analýzy, jejímž prostřednictvím dospívá k obecnějším závěrům o povaze básnické modality, o principech lyrického výpovědního modelu, o sebereferenčnosti básnického diskurzu, o hranicích autorské i recepční reflexi „poetičnosti“.

Monografii otevírá nástin aktuálního stavu slovenské poezie po roce 1990 s přihlédnutím ke sledovanému tématu. Jak již bylo řečeno, hodnotícím kritériem je pro něj otázka, zda a do jaké míry vyvolávají básnický tematizované civilizačně kulturní změny příslušnou odezvu v rovině výrazové, tedy jak tematika utváří poetiku. Stručné charakteristiky autorů a titulů vycházejí ze společného jmenovatele – stupně modality civilnosti, resp. civilizační situace, reflektované velmi často formou přehodnocení statusu lyrického subjektu (z tohoto hlediska uvádí autor jako vzor nejmladší generace „revolučního novátora“ současné slovenské poezie Petra Macsovszkého).

Naznačená metodologická východiska pak autor uplatňuje v sérii interpretačně analytických studií, věnovaných reprezentantům různých poetologických tendencí. Z úcty ke „klasickým“ hodnotám tradicionalisticky orientované poezie celý oddíl uvozuje stručný rozbor básně Milana Rúfuse příznačně nazvaný *Zbohom európskej kultúre*. Charakteristiky jednotlivých proudů současné slovenské poezie pak dobře vystihují samotné názvy studií: *Básnická groteska jako „živá panoráma“ civilizačno-kulturnej súčasnosti* (Ján Buzássy); *Sebareferenčnost básnického textu jako „sebareflexia poetickosti“ v súčasnej slovenskej lyrike* (Peter Macsovszký); *Problém civilizačno-kulturnej identity lyrického subjektu* (Michal Habaj a Peter Šulej); *Entropický obraz súčasného sveta a solipsizmus básnického subjektu* (Andrej Hablák); *Civilizačné v kontexte prírodného* (Ivan Laučík).

Závěry autorových analýz je možno vnímat v rovině identifikace jedinečných autorských rysů: od neokázalého vztahování soudobé civilizační situace k archetypálnímu přírodnímu horizontu u Ivana

Laučička přes radikální skepsi Milana Rúfuse, ironicko-parodické gesto Jána Buzássyho, groteskně hyperbolizovaný i nostalgický vztah Michala Habaje až k maximální distanci nejen od vnějšího kulturního kontextu, ale dokonce též od „tradičně“ chápané podstaty poezie, vyjádřeně sebereferečními mechanismy, programově odkazujícími na textovou realitu, u Petera Macsovszkého.

Rédeyova kniha má však obecnější výpovědní hodnotu: stává se situační zprávou o stratifikaci současné slovenské poezie. Typologické varianty autorského postoje k tomuto, řečeno politologickým slovníkem, „angažovanému“ tématu vypovídají mnohé o paradigmaticko-strukturálních procesech odehrávajících se přímo před našima očima.

Milan Pokorný

VĚČNÉ PROBLÉMY TEORIE A PRAXE LITERÁRNÍ HISTORIE

Je vždy těžké psát o učebnicích, jakkoli seriózních. Komentovaná publikace (*Русская литература XX века. В двух томах. Под ред. Л. П. Кременцова. Том I. 1920-1930-е годы. Том II. 1940-1990-е годы. Второе издание переработанное и исправленное. Academia, Москва 2003*) je již druhé doplněné a opravené vydání, ale stále prozrazuje značnou autorskou bezradnost a mechaničnost. To, že ruská literatura 20. století není jen těch pár let od roku 1900 do Říjnové revoluce, jak se to vážně tvrdilo za sovětských časů (pak následovala sovětská literatura), jsme si již zvykli; i na to, že ruská literatura má proslulé tři proudy (rus. официальная, непризнанная, русское зарубежье); problém je spíše v celkové koncepci, periodizaci a výběru autorských portrétů. Klíčem ke všemu je stále marné hledání spojovacího článku mezi ruským 19. a 20. stoletím – most byl mnohokrát stavěn a mnohokrát zbořen. Vzpomínám si, že se o těchto otázkách kdysi v 70. letech minulého věku diskutovalo v neoficiálních debatách i v Brně a také zde na to byly v podstatě dva vyhraněné názory: jde o dva zcela jiné světy – jde o dva úzce propojené světy. Byl jsem tehdy a jsem samozřejmě i dnes zastáncem druhého, méně populárního názoru a odmítám stavět proti sobě tyto literatury, i kdyby to někdy – účelově – mohlo mít

smysl (např. někdejší úvahy zvěčnělého Vladimíra Kostřici o ruské klasice jako útočišti kvalitní rusistiky před ideologizací v časech tzv. normalizace, správněji konsolidace v ČSSR), ale metodologicky ani faktograficky nejde o přesnou představu.

Autoři dělí literaturu podle desetiletí a podle druhů (poezie – próza – drama), pak následují autorské portréty. Chybí ovšem jakýkoli solidní záchytný poetologický bod, jakékoli skutečně literárněvědné ukotvení: 20.–30., 40.–60., 70.–90. léta; drama je nesprávně zcela marginalizováno, výběr autorů je pod tlakem médií a také asi vlastního vkusu autorů (vedle „povinného“ Chodaseviče tam jsou tři neorealisté spojení se sborníky Znanije – Gorkij, Šmelev a Zajcev, řada jiných důležitých autorů však zcela chybí). Problém také je, jak skloubit „portrétní galerii“ a směrovost (např. Gorkij je vyložen v literatuře 20.–30. let 20. století, Plišvin v literatuře 40.–60. let), přičemž důvody nejsou nejpádnější, i když právě oni jsou těmi zmíněnými „mosty“, s nimiž si jen málokdo ví rady. Kdo kdy psal i jen přehledové, didakticky pojaté „dějiny“ literatury, ví, jak je to obtížné. Ale pokusit se o skutečně poetologickou typologii je i v takové příručce, která má ctizádost fungovat relativně dlouho, velmi žádoucí.

Ivo Pospíšil

JIŘÍ WOLKER BULHARSKY

Básníkem bolesti a lásky ke světu nazval Jiřího Wolkera bulharský překladatel výboru z tvorby prostějovského rodáka **Sveto chálmeč** = Svatý Kopeček (Sofie 2005, 78 stran) básník Vaťjo Rakovskij, loňský osmdesátník, který byl na jaře minulého roku v Brně a na podzim pak v Praze jako host Společnosti přátel jižních Slovanů v České republice. Ta totiž vydala k jeho jubileu výbor z jeho poezie **Chci ti něco říci, světe** (Brno – Boskovice 2005, 82 s.) jako výraz vděku za jeho ohromné překladatelské dílo z české a slovenské literatury.

Dílo Jiřího Wolkera pronikalo do Bulharska v jednotlivých časopiseckých překladech již v polo-

vině 20. let 20. století. Představil jej vynikající znalec české kultury Boris Joco rozšířl studií v renomovaném časopise Zlatorog (1924), kterou doprovořil vlastními překlady sedmi Wolkerových básní (*Pokora, Žebráci, Ze soboty na neděli, Ukřižované srdce, Žně, Háj a Balada o očích topičových*).

Jocovova prezentace našeho autora Hosta do domu, k níž můžeme mít některé námitky, vyvolala v Bulharsku v následujícím patnáctiletí do začátku 2. světové války živý zájem o Wolkerovo dílo. V literárních periodikách vyšly četné překlady z Wolkera a informativní články o něm, takže můžeme říci, že byl překládán více než např. próza